

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ

CHARACTERISTICS OF INITIATING A PRE-JUDICIAL INVESTIGATION AND CIRCUMSTANCES TO BE ESTABLISHED IN CRIMINAL PROCEEDINGS REGARDING ILLEGAL FALLING OR ILLEGAL TRANSPORTATION, STORAGE, SALE OF FOREST

Федорко Д.Є., ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національна академія внутрішніх справ

Актуальність статті полягає в тому, що початковий етап розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу як поняття суто криміналістичне, використовується для позначення певного періоду досудового розслідування, під час якого слідчий провадить процесуальні дії для встановлення усіх обставин кримінального протиправного діяння та особи підозрюваного. У статті визначено, що початок кримінального провадження є етапом досудового розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, на якому відбувається виявлення протиправного діяння передбаченого ст. 246 КК України; вирішення тактичних завдань зі збирання вихідної інформації про вчинене кримінальне правопорушення; встановлення обставин, достатніх для його попередньої кримінально-правової кваліфікації; визначення першочергових процесуальних дій. На початку кримінального провадження встановлюються та фіксуються факти зменшення чисельності дерев і/або чагарників у лісі через його незаконну порубку; факти незаконного переміщення та збуту лісу та невідповідність товару, вказаного в дозвільній документації на переміщення через митний кордон України, фактично переміщуваному через кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю за допомогою перевірки документів і багажу, що переміщається через кордон України; груповий характер вчиненого кримінального правопорушення та організованість злочинного об'єднання, яким вчинено незаконну порубку лісу. На основі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що основними джерелами інформації про дії передбачені ст. 246 КК України є: повідомлення від державних природоохоронних органів за результатами планових контрольно-ревізійних перевірок; звернення громадських природоохоронних організацій; публікації в мас-медіа, мережі Інтернет; матеріали журналістських розслідувань; безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення співробітниками правоохоронних органів; повідомлення інформаторів; повідомлення від власника, розпорядника чи користувача лісу.

Ключові слова: ліс, кримінальне правопорушення, досудове розслідування, порубка, перевезення, зберігання, збут.

The relevance of the article lies in the fact that the initial stage of the investigation of illegal felling or illegal transportation, storage, sale of forest as a purely forensic concept is used to denote a certain period of pre-trial investigation, during which the investigator conducts procedural actions to establish all the circumstances of the criminal offense and the identity of the suspect. The article defines that the beginning of criminal proceedings is the stage of the pre-trial investigation of illegal felling or illegal transportation, storage, and sale of forest, at which the illegal act provided for in Art. 246 of the Criminal Code of Ukraine; solving tactical tasks of collecting initial information about a committed criminal offense; establishment of circumstances sufficient for his previous criminal-legal qualification; determination of priority procedural actions. At the beginning of the criminal proceedings, the facts of the decrease in the number of trees and/or shrubs in the forest due to its illegal felling are established and recorded; the facts of the illegal movement and sale of wood and the inconsistency of the goods specified in the permit documentation for movement across the customs border of Ukraine, actually being moved across the border of Ukraine outside of customs control or with concealment from customs control through the inspection of documents and baggage moving across the border of Ukraine; the group nature of the committed criminal offense and the organization of the criminal association that committed illegal logging. Based on the analysis of criminal proceedings, it was established that the main sources of information about the actions provided for by Art. 246 of the Criminal Code of Ukraine are: notifications from state environmental protection bodies based on the results of scheduled control and audit inspections; appeal of public nature protection organizations; publications in the mass media, the Internet; materials of journalistic investigations; direct detection of signs of a criminal offense by law enforcement officers; whistleblower reports; a message from the owner, manager or user of the forest.

Key words: forest, criminal offence, pre-trial investigation, felling, transportation, storage, sale.

Вступ. Початковий етап розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу як поняття суто криміналістичне, використовується для позначення певного періоду досудового розслідування, під час якого слідчий провадить процесуальні дії для встановлення усіх обставин кримінального протиправного діяння та особи підозрюваного.

У свою чергу, досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України). Досудове слідство – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних правопорушень (п. 6 ч. 1 ст. 3 КПК України). Дізнання – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК України) [1; 2, с. 214].

У той же час, варто наголосити, що чинний КПК України містить ряд суперечливих положень, пов'язаних з відкриттям кримінального провадження та початком досудового розслідування. Складність прийняття відповідних процесуальних рішень під час розслідування незаконної порубки лісу підсилюється особливим правовим режимом предмету посягання, підвищеною увагою державних природоохоронних органів, громадських природоохоронних організацій, засобів масової інформації та громадськості до таких злочинів, віддаленістю та важкодоступністю місць вчинення злочину. Відтак, особливості початку досудового розслідування незаконної порубки лісу потребують окремого наукового дослідження з метою розробки чітких рекомендацій для практичних працівників.

Виклад основного матеріалу. Основними первинними джерелами інформації про кримінальні правопорушення проти довкілля є: заява та повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення проти довкілля, подані громадянами, підприємствами, установами, організаціями; матеріали правоохоронних та контролюючих органів про виявлення фактів вчинення чи підготовки до вчинення

кримінальних правопорушень проти довкілля; самостійне виявлення слідчим, прокурором кримінального правопорушення проти довкілля, у тому числі під час досудового розслідування; повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення проти довкілля, розміщені в засобах масової інформації [3, с. 150–151]. Аналіз емпіричних відомостей про розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу свідчить, що названі протиправні діяння виявляються працівниками лісового господарства, які в подальшому інформують органи досудового розслідування, яким підслідні кримінальні провадження вказаної категорії (44,2 %), працівниками оперативних підрозділів за результатами проведення оперативних-розшукових заходів (25,36 %) або слідчими (детективами) під час розслідування інших кримінальних правопорушень у сфері лісового господарства (16,67 %). Значно рідше джерелом інформації про вчинення організованою злочинною групою незаконної порубки і контрабанди лісу є заяви громадян, повідомлення інших підприємств, установ і організацій (11,6 %), а також повідомлення в засобах масової інформації (2,17 %). Крім того, чималу кількість первинної інформації про незаконну порубку і контрабанду лісу, вчинену організованою злочинною групою, отримується з Інтернет-ресурсів, через що «соціальні мережі, сервіси для віртуального зберігання документів, фото, а також пошукові системи в мережі Інтернет» [4, с. 303–304] слід розглядати як джерело важливих для кримінального провадження відомостей, хоча вони й потребують додаткової перевірки [5, с. 242].

Водночас, у ході проведення власного аналізу матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що основними джерелами інформації про дії передбачені ст. 246 КК України є:

- повідомлення від державних природоохоронних органів за результатами планових контрольно-ревізійних перевірок (34 %);
- звернення громадських природоохоронних організацій; публікації в мас-медіа, мережі Інтернет; матеріали журналістських розслідувань (31 %);
- безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення співробітниками правоохоронних органів; повідомлення інформаторів (24 %);
- повідомлення від власника, розпорядника чи користувача лісу (11 %).

Таким приводом і підставам характерний власний обсяг наявного доказового матеріалу про незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, що впливає на прийняття слідчим рішення про внесення відомостей до ЄРДР та кваліфікацію кримінального протиправного діяння.

Щодо першого джерела, то центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері лісових відносин, є Державна екологічна інспекція України. Загалом серед суб'єктів протидії незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу належить Держекоінспекції, Держлісагенству, прокуратурі, а ключова – підрозділам Національної поліції (90 %) уповноваженими здійснювати превентивну та профілактичну діяльність, виявляти та припиняти правопорушення, встановлювати причини та умови, що сприяють вчиненню, вживати заходи до їх усунення.

Відповідно до статті 69 Лісового кодексу України спеціальне використання лісових ресурсів на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом – лісорубним квитком або лісовим квитком, що видаються безоплатно. Спеціальний дозвіл на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування видається органом виконавчої влади з питань лісового господарства

Автономної Республіки Крим, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства. Спеціальний дозвіл на інші види спеціального використання лісових ресурсів видається власниками лісів або постійними лісокористувачами [6].

Повідомлення органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, його службової (посадової) особи до органу поліції або СБУ про виявлення ознак кримінального правопорушення розглядається в порядку, визначеному ст. 214 КПК України та іншими нормативно-правовими актами. Слідчий, дізнавач невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний унести відповідні відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища витяг із ЄРДР шляхом направлення на офіційну пошту або електронну адресу. Невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР чи ненадання витягу з ЄРДР оскаржується органом державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України [7].

Орган державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, незалежно від оскарження бездіяльності органу досудового розслідування до слідчого судді, інформує про такі факти орган прокуратури з урахуванням адміністративно-територіальної юрисдикції та компетенції. В інформації стисло зазначаються фактичні обставини, що можуть свідчити про бездіяльність органу досудового розслідування, та до неї долучається копія відповідного повідомлення. За результатами розгляду інформації прокурор вживає заходів реагування, передбачених законом, та про результати повідомляє орган державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища [7].

Другим джерелом є звернення громадських природоохоронних організацій; публікації в мас-медіа, мережі Інтернет; матеріали журналістських розслідувань. Повідомлення від громадських природоохоронних організацій. Оскільки подібні організації зазвичай мають у своєму складі юристів та екологів, повідомлення про факти незаконної порубки лісу від них традиційно супроводжуються результатами фото та відео фіксації місця вчинення злочину, висновками громадської екологічної експертизи щодо наслідків злочину. Встановлено, що, окрім органів Національної поліції України, у підслідності яких знаходяться злочини проти довкілля, громадські природоохоронні організації з метою підсилення уваги до вчиненого злочину повідомляють про нього Прокуратуру України, державні природоохоронні органи, ЗМІ. Варто відмітити, що підвищений резонанс навколо розслідування незаконної порубки лісу може виступати чинником тактичного ризику, пов'язаного з розголошенням відомостей досудового розслідування.

Розповсюдження екологічної інформації та донесення до широких верств населення важливості охорони навколишнього природного середовища сьогодні є важливим напрямком комунікації та діяльності ЗМІ [8, с. 35]. Зокрема, питання захисту лісів є досить популярною темою повідомлень у ЗМІ та журналістських розслідувань.

Виявлення ознак незаконної порубки лісу є найбільш імовірним в ході розслідування інших злочинів проти довкілля (наприклад, порушення правил екологічної безпеки, ст. 236 КК України, знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, ст. 245 КК України), злочинів проти власності, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України). При цьому, можна констатувати, що у ряді випадків незаконна порубка лісу виступає складовою частиною технології

злочинної діяльності, яку Р. Л. Степанюк визначає як сукупність взаємопов'язаних злочинів, що вчиняються в межах єдиного задуму [9, с. 978]. Усі злочини, що поряд з незаконною порубкою лісу складають технологію злочинної діяльності, доцільно розслідувати в ході єдиного кримінального провадження. В інших випадках, матеріали що свідчать про ознаки злочину передбаченого ст. 246 КК України доцільно виділити в окреме провадження.

Повідомлення від власника, розпорядника чи користувача лісу. Відповідно до ст. 7 ЛК України, ліси можуть перебувати в державній, комунальній та приватній власності. Повідомлення про факти незаконної порубки лісу від фізичних осіб власників чи користувачів таких лісів, зазвичай, містять відомості про місце та орієнтовний час вчинення злочину, площу порубаного лісу. Більш змістовна інформація про подію злочину, зазвичай, міститься у повідомленнях від посадових осіб підприємств, установ чи організацій, що здійснюють лісокористування. Окрім відомостей про місце та орієнтовний час вчинення посягання, в подібних повідомленнях зазначаються дані про посадових осіб, відповідальних за порубану ділянку лісу, інформацію про суспільно небезпечні наслідки, що настали у такому лісі в результаті вчинення злочину.

До ЄРДР вносяться відомості про:

1) інформація про джерело з якого виявлено кримінальне правопорушення: дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; рапорт співробітника поліції; заява від лісництва; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

2) інформація про лісову ділянку: довідка (виписка з матеріалів лісовпорядкування) про лісові насадження; відомість переліку дерев, акт про лісопорушення; план ділянки, де мала місце незаконна порубка лісу; довідка про те, чи укладався договір оренди лісових насаджень або договір купівлі-продажу лісових насаджень чи відведення лісосіки; копія лісової декларації; довідка від лісництва, про те, коли проводилася перевірка даної ділянки; копія лісорубного квитка (за необхідності);

3) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

4) кваліфікація кримінального правопорушення за ст. 246 КК України;

5) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування;

6) протокол огляду місця події. Єдиною процесуальною дією, яку КПК дозволяє проводити у невідкладних випадках до моменту внесення відомостей до ЄРДР, є огляд місця події. Під невідкладними випадками розуміється ситуація, за якої зволікання з проведенням огляду місця події може призвести до втрати матеріальних слідів кримінального правопорушення, зняття та засобів його вчинення, втрати інформації про осіб, що його вчинили. У виняткових ситуаціях, коли місце утримання жертви вже відоме і потрібно вжити невідкладних заходів до звільнення викраденого і затримання злочинців оперативним черговим вживаються заходи щодо направлення слідчо-оперативної групи на місце події (ч. 3 ст. 214 КПК України);

7) довідка розрахунку збитків, заподіяних лісництву; відомості про відшкодування збитків. Слідчому чи прокурору при вирішенні питання про наявність істотної шкоди та, відповідно, доцільність початку досудового розслідування, потрібно керуватися наявною у повідомленні про ознаки кримінального правопорушення інформацією.

У випадках самостійного виявлення правоохоронними органами ознак незаконної порубки, встановлення слідчим наявності такої шкоди не можливе без консультації зі спеціалістом-екологом. В матеріалах про ознаки кримінального правопорушення, отриманих від державних природоохоронних органів та громадських природоохоронних організацій, може міститися попередня оцінка шкоди завданої порубкою. При цьому, якщо можливо, доцільно з'ясувати рівень компетентності особи, яка здійснювала таку оцінку;

8) інші обставини, передбачені положенням про ЄРДР [1; 10].

Отже, початок кримінального провадження є етапом досудового розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, на якому відбувається виявлення протиправного діяння передбаченого ст. 246 КК України; вирішення тактичних завдань зі збирання вихідної інформації про вчинене кримінальне правопорушення; встановлення обставин, достатніх для його попередньої кримінально-правової кваліфікації; визначення першочергових процесуальних дій. На початку кримінального провадження встановлюються та фіксуються факти зменшення чисельності дерев і/або чагарників у лісі через його незаконну порубку; факти незаконного переміщення та збуту лісу та невідповідність товару, вказаного в дозвільній документації на переміщення через митний кордон України, фактично переміщуваному через кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю за допомогою перевірки документів і багажу, що переміщається через кордон України; груповий характер вчиненого кримінального правопорушення та організованість злочинного об'єднання, яким вчинено незаконну порубку лісу [11, с. 111–112].

Основними заходами, які проводяться на початковому етапі розслідування є: витребування документації та ознайомлення з її змістом; перевірка документів особи/осіб; опитування осіб; поверхневу перевірку транспортного засобу; обмеження пересування особи чи транспортного засобу; застосування фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, в тому числі використання інформації, отриману з фото- і відеотехніки, що перебуває в чужому володінні; проведення у невідкладних випадках огляду місця події.

Обставини, що підлягають з'ясуванню, традиційно розглядали як невід'ємний складовий елемент структури окремої криміналістичної методики поряд із криміналістичною характеристикою, початковими слідчими діями, типовими слідчими ситуаціями, побудовою версій і плануванням розслідування, тактикою проведення окремих слідчих дій, профілактичними діями слідчого [12].

У нашому випадку, використовуючи пропозицію В. В. Тіщенко щодо групування обставин, які підлягають установленню [13, с. 212], та беручи до уваги результати проведеного нами дослідження й аналіз спеціальних літературних джерел, присвячених розглянутій та спорідненій проблематиці [14–16] дозволяють визначити наступні групи обставин, які підлягають з'ясуванню під час досудового розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу: подія незаконної порубки лісу (час, місце та обстановка вчинення злочину); предмет злочинного посягання (тип та географічне розташування порубаного лісу, його володілець та форма власності); особа злочинця (анкетні дані, наявність службового чи іншого спеціального статусу; співучасники порубки, їх роль у вчиненні злочину, наявність ознак організованості в їх діяннях; винуватість злочинців у вчиненні незаконної порубки, їх форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення); способи та засоби порубки на кожному етапі вчинення злочину; вид і розмір шкоди, завданої незаконною порубкою лісу, інформація про її добровільне відшкодування злочинцем, розмір процесу-

альних витрат; причинно-наслідковий зв'язок між подією порубки, способами та засобами її вчинення та видом і розміром заподіяної шкоди; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [17, с. 10–11].

Також потребують встановлення обставин пов'язані із суб'єктом, суб'єктивною стороною кримінального правопорушення: юридичний статус особи, що вчинила злочин; кількість осіб, що брали участь у реалізації злочинних дій або окремих етапів; їх роль; наявність ознак організованості в діях групового суб'єкта кримінального правопорушення, розподіл ролей співучасників, їх функції в загальному механізмі вчинення кримінального правопорушення; форми вини і мотив вчинення кримінального правопорушення; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, про що прямо вказали 75 % опитаних під час проведення дослідження слідчих. Встановлення таких обставин не має специфіки і здійснюється під час проведення різних слідчих дій шляхом з'ясування: а) причин формування анти-суспільних поглядів та навичок; б) умов, що полегшують реалізацію злочинного наміру.

Назване коло обставин, у першу чергу, зумовлене предметом доказування, передбаченим ст. 91 КПК України. У комплексі з криміналістичними ознаками протиправними діяннями передбаченими ст. 246 КК України вони становлять алгоритм слідчої діяльності за кожним кримінальним провадженням, відповідно до чого конкретизуються згідно з їх характерними особливостями. Тобто, кожна із перерахованих обставин в свою чергу може бути деталізована залежно від особливостей конкретного провадження. Послідовність з'ясування вказаних обставин також залежить від особливостей конкретного провадження.

Висновки. На основі аналізу кримінальних проваджень встановлено, що основними джерелами інформації про дії передбачені ст. 246 КК України є:

– повідомлення від державних природоохоронних органів за результатами планових контрольно-ревізійних перевірок (34 %);

– звернення громадських природоохоронних організацій; публікації в мас-медіа, мережі Інтернет; матеріали журналістських розслідувань (31 %);

– безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення співробітниками правоохоронних органів; повідомлення інформаторів (НПУ, СБУ, прокуратура, НАБУ, НАЗК) (24 %);

– повідомлення від власника, розпорядника чи користувача лісу (11 %).

Таким чином, до підстав характерний власний обсяг наявного доказового матеріалу про незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, що впливає на прийняття слідчим рішення про внесення відомостей до ЄРДР та кваліфікацію кримінального протиправного діяння.

До ЄРДР вносяться відомості про: 1) джерело з якого виявлено кримінальне правопорушення: дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; рапорт співробітника поліції; заява від лісництва; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; 2) лісову ділянку: довідка (виписка з матеріалів лісовпорядкування) про лісові насадження; відомість переліку дерев, акт про лісопорушення; план ділянки, де мала місце незаконна порубка лісу; довідка про те, чи укладався договір оренди лісових насаджень або договір купівлі-продажу лісових насаджень чи відведення лісосіки; копія лісової декларації; довідка від лісництва, про те, коли проводилася перевірка даної ділянки; копія лісорубного квитка (за необхідності); 3) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; 4) кваліфікація кримінального правопорушення за ст. 246 КК України; 5) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/або розпочав досудове розслідування; 6) протокол огляду місця події; 7) довідка розрахунку збитків, заподіяних лісництву; відомості про відшкодування збитків; 8) інші обставини, передбачені положенням про ЄРДР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 544 с.
3. Місюра Л. Ю. Деякі аспекти діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довілля. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Том 1. С. 150–153.
4. Савчук Т. І. Інтернет-сервіси у розслідуванні кримінальних правопорушень. *Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 5 квіт. 2013 р.). Харків: ХНУВС, 2013. С. 301–305.
5. Пилипенко О. М. Особливості початку досудового розслідування незаконної порубки лісу. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 239–244.
6. Лісовий кодекс України: Закон від 21 січ. 1994 р. № 3852-ХІІ *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
7. Порядок взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довілля : наказ Офісу Генерального прокурора, МВС України, СБУ, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 черв. 2022 р. № 94/363/150/226/356. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v094_905-22#Text
8. Гузенко Т. А. Екологічна проблематика як актуальний тренд сучасних соціальних комунікацій. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. Серия «Филология. Социальные коммуникации». 2011. Т. 24 (63). № 4. Ч. 1. С. 32–36.
9. Степанюк Р. Л. Типові технології злочинної діяльності в бюджетній сфері України. *Форум права*. 2011. № 1. С. 977–981.
10. Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події: наказ МВС України від 08 лютого. 2019 р. № 100. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19>
11. Новицький А. О. Особливості розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою: дис...докт. філософ. : 081–Право. Харків, 2021. 250 с.

12. Волобуев А. Ф., Федорова О. Ф. Роль этапов расследования в структурировании частных криминалистических методик. *Российский следователь*. 2013. № 6. С. 2–4.
13. Тищенко В. В. Концептуальные основы расследования корыстно-насильственных преступлений : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 2003. 445 с.
14. Тулаев О. С. Обставини, які підлягають доказуванню під час досудового розслідування зловживань владою або службовим становищем, учинених працівниками ОВС. *Наше право*. 2013. № 7. С. 108–114.
15. Журавльов А. Ю. Обставини, що підлягають встановленню, у справах про статеві злочини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 44. С. 59–67.
16. Пилипенко О. М. Особливості початку досудового розслідування незаконної порубки лісу. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 239–244.
17. Пилипенко О. М. Основи методики розслідування незаконної порубки лісу : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Харків, 2018. 19 с.